

GEÇİCİ GÜMRÜK MUAFİYETLERİ REJİMİ ve TARİHİ GELİŞİMİ

Öğ. Gr. Ekrem CİMİLLİ

Gümrük muafiyetleri, bir yönden genel ve özel ve diğer yönden kesin ve geçici olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır. Verginin genellik prensibini daraltması veya bazı hallerde ortadan kaldırması bakımından muafiyet, eskidenberi önemini koruyan ve uygulaması bir hayli formalite veya güçlüklerle dolu bulunan bir konudur.

Genel ve özel muafiyetler, ülkemize kesin olarak giren eşya ve şahıslardan ilgili kanunlarda belirtilen veya şartları tesbit edilmiş bulunanlara uygulanmaktadır. Bu bakımdan gümrük literatürüne son Gümrük Kanunu ile girmiş bulunan istisnalar da, kesin muafiyetler arasında yer almaktadır.

Ancak, genel ve özel muafıklar adı altında incelenen (1) kesin muafiyetler dışında bir de geçici bir süre için uygulanan muafiyet hükümleri vardır. Bu bakımdan bunlara, geçici muafiyetler adı verilmektedir.

Geçici muafiyet hükümleri, saptanan süreler sonunda tekrar çıkarılmak kaydıyla ülkeye geçici olarak getirilen eşyaya uygulandığından bunlar aynı zamanda geçici giriş rejiminin konusunu teşkil etmektedir. Bundan başka, geçici çıkış rejimi dolayısıyla tanınan muafiyetlerin de bunlar arasında mütalâa edilmesi mümkündür.

(1) Esader/C. X, S.1, s. 255-309.

Burada, geçici giriş rejiminin konusuna giren muafiyetlerde, başta ekonomik sebepler olmak üzere çeşitli amaçların güdülmekte olduğunu belirtmek lâzımdır. Giriş rejiminde, vergilerin kesin ve peşin olarak ödenmesi veya muafiyet konusu eşyada hiçbir suretle vergi aranmaması esas olduğu halde geçici giriş rejiminde sonradan geri verilmek üzere vergiler teminata bağlanmaktadır.

Geçici muafiyetlerin, geçici kabul, geçici muaflik ve geçici çıkış olmak üzere bir ayırımı tabi tutulması ve bunların başlıca üç ana grup etrafında toplanarak incelenmesi gerekir.

I- GEÇİCİ KABUL

Muafiyetler arasında yer alan geçici kabul çok eski yıllardanberi uygulanan bir gümrük rejimidir. Bu rejimin temeli, vergilerin geri verilmesi anlamına gelen «Drawback» sistemiyle İngiltere’de atılmış bulunmaktadır.

Gerek İngiltere ile bazı yabancı ülkelerde uygulanan «Drawback» ve gerekse ülkemizde ilk defa 1499 sayılı 1 Haziran 1929 günlü kanunla kabul edilen «Muvakkat Kabul» rejimleri, yabancı ülkelere getirilen bazı eşyanın, işlendikten sonra tekrar yurt dışına ihracını öngörmektedir.

Bununla beraber az veya çok bir işçilik görmek üzere getirilen eşyaya tereddüp eden gümrük vergilerinin kesin olarak alınıp alınmaması bakımından «Drawback» ile «Geçici Kabul» rejimleri arasında fark vardır.

Şöyleki, «Drawback» sisteminde, ülkeye işlenmek üzere getirilen eşyanın gümrük vergileri kesin olarak alınıp bütçeye irad kaydedildiği halde «Geçici Kabul» rejiminde, eşyaya tereddüp eden vergiler teminata bağlanmaktadır. Buna göre, işlendikten sonra ihraç olunan eşyanın vergileri birincisinde bütçeden geri verildiği halde ikincisinde bütçe ile her hangi bir suretle ilgilendirilmeksizin teminatın çözülmesi yoluna gidilmektedir.

Bu bakımdan geçici kabul rejimi, bahis konusu sakıncayı ortadan kaldırmış ve çağdaş gümrük rejimleri arasında önemli bir yer tutmağa başlamıştır. Denilebilirki, geçici kabul rejimi, az gelişmiş ülkelerdeki istihdam sorununun çözümlenmesine de yardımcı olmuştur.

Çünkü, her hangi bir ham veya yarı mamul maddenin geçici kabul yoluyla getirilmesi ve bunun işlendikten sonra ihraç edilmesi, ülke sanayinin gelişmesini sağlamaktadır.

Geçici kabul rejiminin nitelik ve özelliği hakkındaki bu kısa açıklamadan sonra ülkemizdeki tarihçesine ve bunun ışığı altında nasıl bir gelişme takip ettiğine göz atmak lâzımdır.

A- 1499 Sayılı 1 Haziran 1929 Günlü Tarife Kanunu :

Gereği icabı tek bir metin halinde olması gereken «Gümrük» ve «Ta-

rife» kanunları, eskiden birbirinden ayrı müstakil birer kanun halinde tedvin edilmiş ve bu uygulama 1949 yılına kadar devam etmiştir.

Bu iki kanuna bir göz atıldığı zaman muafiyetlerle ilgili hükümlere yalnız Tarife Kanununda yer verildiği görülür. Bu bakımdan, 1949 yılında uygulanmasına başlanılan 5383 sayılı 2 Mayıs 1949 günlü Gümrük Kanunundan evvelki devrede, yalnız Tarife Kanunlarının bu konudaki ilgili hükümleri ele alınmış bulunmaktadır.

«Gümrüklerce Sıkleti Eşya Üzerinden Resim Ahzı Hakkında Kanun ve Merbutu Tarifei Umumiye» adındaki 10 Mart 1332 günlü Tarife Kanununda (2) geçici muafiyetler yalnız dört fıkra halinde zikredilmiş ve fakat bunlar arasında geçici kabul rejimine yer verilmemiştir.

Bu husustaki ilk hüküm, 1499 sayılı 1 Haziran 1929 günlü «Gümrük Tarifesi Kanunu ve İthalât Umumi Tarifesi»nin (3) 14'üncü maddesinde (4) yer almıştır. Buna göre, az veya çok bir işçilik görmek ve en çok bir yıl içinde ihraç olunmak üzere bazı geçici kabul yoluyla ithal edilmesi öngörülmüştür.

Geçici kabul rejiminden yararlanacak eşyanın saptanması, Büyük Millet Meclisinin yetkisine bırakıldığı gibi uygulama yetkisi de Bakanlar Kuruluna verilmiştir. Nitekim, mezkûr maddede, bu usulden istifade edecek eşyanın bir cetveli her sene bütçesine raptedilir» yolundaki hükümle bu husus açıkça belirtilmiştir.

Bütçe kanunlarına bir göz atıldığı zaman günün ekonomik şartlarına göre hangi eşyanın geçici kabul yoluyla yurda ithalinden öngörüldüğü anlaşılır. Bunlardan, 1930-1935 malî yıllarına ait bütçe kanunlarına (5) ekli (İ) cetvellerinde, kaskam ipliği, ince ağaç talaşı, halı ve kilim, tuzlu bağırsak, amerikan bezi, tülbent, salaşpur, patiska, keten veya jüt ile benzerlerinden mamul çuvallık mensucat, şeker, safi keten mensucat, sellüoit ve ga-

(2) **Düster** Tertip 2, C. 8, s. 778-852.

(3) **Düster** Tertip 3, C. 10, s. 1597-1778.

(4) Madde 14: Az veya çok bir ameliye gördükten sonra en çok bir sene zarfında ihraç olunacak eşyanın muvakkat kabul usulüne tevfikân ithaline İcra Vekilleri Heyeti kararıyla müsaade edilebilir, Bu usulden istifade edecek eşyanın bir cetveli her sene bütçesine raptedilir.

(5) 1630 sayılı 25.5.1930 günlü, 1848 sayılı 25.7.1931 günlü, 2031 sayılı 30.6.1932 günlü, 2221 sayılı 23.5.1933 günlü, 2476 sayılı 30.5.1934 günlü ve 2730 sayılı 27.5.1935 günlü bütçe kanunları.

lalit ile oryantal bileşimleri, otomobil resimli ilân kâğıtları ve Rus tütününün geçici kabul rejiminden faydalandığı anlaşılmaktadır (6).

Üzüm ve incir ihracında kullanılmak üzere belirli ölçüde kesilmiş kutuluk kerestenin de geçici kabul yoluyla ülkeye getirileceği 1930 malî yılı bütçe kanununa ekli cetvelde belirtilmişse de müteakip yıl buna son verilmiştir. Bundan başka ithal edilecek kaskam ipliğinin miktarı yılda yüzelli-bin kilo olarak tesbit edildiği gibi çıkış süreleri de hemen her yıl bir kat uzatılmak suretiyle iki yıla çıkarılmıştır.

Geçici kabul rejiminden faydalanılacak maddelere ait (İ) cetvellerine, yukarıda yazılı olanlara ilâveten 1936 da (7), kamgarn pamuk ipliği ve suni ipek, bakır ve çinko tel, demir saç, çinko, hamızı kibrit, nişadır, saf kurşun, antimuan, kalay, teneke ve ham zeytinyağı ile pulp d'oliv (8); 1937 de (9), pirinç, alüminyum, tutya, çelik, demir, pik, ham kauçuk, siyah saç, kriyolid, kalay oksidi, feldispat, kuvars, koroza cevizi, fiçı ve mantar tozu (10); 1938 de (11), manilâ kendiri, alüminyum kaplanmış levha halinde kâğıt, saman kâğıdı, oluklu kâğıt, kutuluk teneke levha, bakır levha, muh-

-
- (6) Kaskam ipliğinin, halı yapımı; ince ağaç talaşının, yumurta ihracaatı; Türk ve şark halı ve kilimlerinin, işçilik görmek; tuzlanmış bağırsağın, işlenmek; amerikan bezi, tülbent, salaşpur ve patiskanın, yazma ve kalemkârı basma; keten, jüt ve manilâ ile benzerlerinden mamul mensucatın, çuval imali; şekerin, şekerleme ve taha helvası yapımı; sellüloit, galalit ve oryantal bileşimlerinin, tesbih, ağızlık, tarak ve kaşık imâlî; otomobil resimli ilân kâğıtlarının Ford müessesesi için olmak üzere yazı kısmının Türkiye'de basılması; ve yaprak halindeki Rus tütününün Amerika'ya ihraç edilmek üzere İstanbul'da imâl edilmesi için geçici kabul rejiminden yararlandırılması öngörülmüştür.
 - (7) 2985 sayılı 28.5.1936 günlü bütçe kanunu.
 - (8) Kamgarn pamuk ipliği ile suni ipeğin, çorap, jarse ve fanila gibi örme eşya; bakır ve çinko telin, sırma, klaptan, ziynet pulu, kaytan ve gelin teli; demir saç, çinko, hamızı kibrit ve nişadır, galvanizli düz veya oluklu saç; saf kurşunun, sülügen; saf kurşun, antimuan ve kalayın, matbaa harfi; tenekenin, konserve kutusu; ham zeytinyağının tasfiye; ve pulp d'olivin, zeytinyağına verilecek çeşni için geçici olarak ithali kabul edilmiştir.
 - (9) 3192 sayılı 29.5.1937 günlü bütçe kanunu.
 - (10) Pirinç, alüminyum, tutya, çelik, demir ve pikin, madenî eyşa sanaii; ham kauçunun, lâstik sanayi; siyah saç, kriyolid, kalay oksidi, feldispat ve kuvarsın, emaye eşya sanaii; kroza cevizinin, tesbihçilik; ve kereste, fiçı ve mantar tozunun, taze meyve ile sebze anbalajı için geçici kabul rejiminden faydalanması uygun bulunmuştur.
 - (11) 3405 sayılı 27.5.1938 günlü bütçe kanunu.

tefif kütükler, lâstik şeritler ve sandıklak kereste (12); ve 1939 da (3) profil demirlerinin (4) konulmuş bulunduğu müşahade edilmektedir.

Ancak, 1930-1935 malî yıllarında hiç bir değışiklik görmeden uygulanan (İ) cetveline, 1936-1939 malî yıllarında yukarıda zikredilen maddele' ilâve edilmekle beraber 1940 malî yılı bütçe kanununda, manilâ kendiri, alüminyum kaplanmış kâğıt, saman kâğıdı ve oluklu kâğıt cetveldən çıkarılmıştır.

Bahis konusu (İ) cetveline 1940-1947 malî yılları bütçe kanunlarında (15), her hangi bir ilave yapılmamış; 1948 de (16), gümüş, ham zeytin tanesi ve sudkostik (17) konulmuş; ve 1949 malî yılında (18) da yalnız kopra (19) ilâve edilmiştir.

Burada, şeker dışında kalan eşya için gördükleri işlem ve işçilikler dolayısıyla ne nisbette fire veya artma payı kabul edilebileceğinin Ekonomi Bakanlığının yetkisine bırakıldığını da belirtmek lâzımdır.

Yukarıda zikredilen 1499 sayılı 1 Haziran 1929 günlü Gümrük Tarifesi Kanununun 14 ünçü maddesi, 5383 sayılı 2 Mayıs 1949 günlü Gümrük Kanununun yürürlüğe girdiği tarihe kadar uygulanmış ve 1950 malî yılı bütçe kanunundan itibaren bütçe kanunlarında (İ) cetveline yer verilmemiştir.

B- 5383 Sayılı 2 Mayıs 1949 Günlü Gümrük Kanunu :

Bu kanun, bazı maddeleri hariç olmak üzere 11 Nisan 1334 günlü Gümrük Kanunu yürürlükten kaldırılmış ve geçici kabul rejimiyle ilgili olarak da 23 üncü madde hükmünü getirmiştir.

-
- (12) Manilâ kendirinin, keten ve kendir sanayii; alüminyum kaplanmış levha halinde kâğıdın, üzüm ve incir ihracatında etiket; saman kâğıdı ile oluklu kâğıdın, yaş ve kuru meyve ihracatında anbalaj; kutuluk teneke levhanın, yerli mahsullerin ihracı; bakır levhanın, bakır eşya imâli; kütüklüklerin, kontraplak ve kaplama sanayii; lâstik şeritlerin, kasık bağı imâli; ve sandıklık kerestenin, anbalaj için geçici olarak ithali öngörülmüştür.
 - (13) 3620 sayılı 30.5.1939 günlü bütçe kanunu.
 - (14) Profil demirlerin, demir fıçı fabrikalarının ihracatına yardım için ithali uygun bulunmuştur.
 - (15) 3844 sayılı 29.5.1940 günlü, 4042 sayılı 29.5.1941 günlü, 4227 sayılı 27.5.1942 günlü, 4420 sayılı 27.5.1943 sayılı, 4566 sayılı 29.5.1944 günlü, 4741 sayılı 29.5.1945 günlü, 4817 sayılı 27.12.1945 günlü ve 4997 sayılı 30.12.1946 günlü bütçe kanunları.
 - (16) 5161 sayılı 31.12.1947 günlü bütçe kanunu.
 - (17) Gümüşün, kuyumcu eşyası; ham zeytin tanesinin, tasir ve tasfiye edilerek sabunluk, yemeklik ve rafine zeytinyağı istihsali veya sabun imâli; ve sudkostigin, sabun imalatı için ithali öngörülmüştür.
 - (18) 5350 sayılı 28.2.1949 günlü bütçe kanunu.
 - (19) Kopra, tasir edilmek üzere geçici kabul rejiminden faydalandırılmıştır.

Gümrük Kanununun 23 üncü maddesine (20) göre, Türkiye’de tamamlayıcı ve değerlendirici az veya çok bir işçilik gördükten sonra en geç bir yıl içinde tekrar çıkarılacak eşyanın geçici kabul rejiminden yararlanacağı ve bundan faydalanabilecek eşyanın görebileceği işçilik derecesi ile fire nisbetlerinin Ekonomi-Ticaret ve Gümrük-Tekel Bakanlıklarınca tesbit olunacağı öngörülmüştür.

Türkiye’de işçilik görmek üzere geçici olarak yurda sokulacak eşya ile ilgili işlemlere bir Yönelmekte (21) yer verilmiştir. Buna göre getirilecek eşya için her defasında Ekonomi ve Ticaret Bakanlığına (Sanayi İşleri Genel Müdürlüğü) müracaat edilmesi lâzımdır. Bu Bakanlık ile Gümrük ve Tekel Bakanlığından gerekli izin alınmadan getirilen eşyanın geçici kabul rejiminden yararlanmayacağı ve müsaadesiz getirilen maddelerin mahrecine iade olunacağı ayrıca Yönetmelikte belirtilmiştir.

Bu Yönetmelik bilâhare değiştirilmiş ve yeni bir yönetmelik (22) yürürlüğe konulmuştur. Bu yönetmelik, gerekli müsaadenin Sanayi Bakanlığı ile Gümrük ve Tekel Bakanlığından alınması hükmünü getirmiş ve bu husustaki müracaatın da eşya gümrüğe getirilmeden evvel Sanayi Bakanlığına (Sanayi Dairesi Reisliği) yapılacağı ayrıca işaret olunmuştur.

Görülüyorki, geçici kabul rejiminden yararlanacak eşya için eskiden olduğu gibi önceden tesbit edilmiş bir cetvel veya liste mevcut değildir. Her hangi eşyanın geçici kabul rejiminden faydalanması mümkündür. Ancak yapılacak inceleme sonunda Sanayi ile Gümrük ve Tekel Bakanlıklarının buna karar vermesi icap eder.

Bu hususta, yurt dışında getirilecek eşyanın ithalâtçısının bu eşyayı işleyecek bir sanayi müessesesi veya mutavassıt bir firma olması ve ithalât ile ihracatın aynı firma tarafından yapılması şartının arandığını burada belirtmek lâzımdır.

C- 1615 Sayılı 19 Temmuz 1972 Günlü Gümrük Kanunu:

Halen uygulanmakta bulunan 1615 sayılı 19 Temmuz 1972 günlü Güm-

(20) Madde 23: Türkiye’de tamamlayıcı ve değerlendirici az veya çok bir işçilik gördükten sonra en geç bir yıl içinde tekrar çıkarılacak yabancı eşyanın vergileri teminata bağlanır.

Bu hükümden faydalanabilecek eşya ile bunların gösterebilecekleri işçilik derecesi ve fire nisbetleri Ekonomi ve Ticaret ve Gümrük ve Tekel Bakanlıklarınca tesbit olunur.

(21) 9354 sayılı 10.7.1956 günlü Resmi Gazete.

(22) 10861 sayılı 22.7.1961 günlü Resmi Gazete.

rük kanununun 118 inci maddesi (23), geçici kabul rejimi konusunda eski Gümrük Kanununun 23 üncü maddesine nazaran daha değişik esaslar getirdiği gibi eşyanın çıkış süresini de bir yıldan iki yıla çıkarmıştır.

Şöyleki, bu maddeye nazaran geçici kabul yoluyla getirilecek eşyanın ham veya yarı mamul olabileceği; yurt içinde başkaca maddeler katılmış olsun olmasın tamamlayıcı veya değerlendirici az veya çok bir işçilik görmek suretiyle yarı mamul veya mamul hale getirileceği; ve en geç iki yıl içinde tekrar çıkarılmak kaydıyla tesbit edilecek esas ve şartlar dairesinde vergilerin teminata bağlanacağı esası konulmuştur.

Bundan faydalanabilecek eşya ile görebilecekleri işçilik derecesi, ücreti ve fire nisbetlerinin tesbiti, eskisinden farklı olarak iki Bakanlık yerine Maliye, Sanayi-Teknoloji, Gümrük-Tekel ve Ticaret olmak üzere dört Bakanlığın yetkisine bırakılmıştır.

Bahis konusu Gümrük Kanununun 118 inci maddesiyle getirilen yeni bir esas da, vergi iadesidir. Buna göre, yurda kesin olarak sokulan ham, yarı mamul ve mamul maddelerin, yurtda başka maddeler katılınsın katılmasın, tamamlayıcı veya değerlendirici bir işçilik görerek yarı mamul veya mamul halde ihraçlarında, bunların maliyetine giren gümrük vergisi ile gümrüklerce alınan sair vergi, resim ve harçların toplamına karşılık ortalama bir verginin Bakanlar Kurulu kararıyla iade edilmesi mümkündür.

İşçilik görmek üzere geçici olarak ithal edilecek eşya için, bu husustaki yeni Yönetmelik hükümlerine göre, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığınca (Sanayi Dairesi Reisliği) müracaat edilmesi ve Gümrük ve Tekel Bakanlığından gerekli izin alınması lâzımdır. Gerekli inceleme bir komisyon (24)

-
- (23) Madde 118: Ham veya yarı mamul maddeleri dışarıdan getirilerek memleket içinde başkaca maddeler katılmış olsun olmasın tamamlayıcı veya değerlendirici az veya çok bir işçilik gördükten ve yarı mamul hale getirildikten sonra en geç iki yıl içinde tekrar çıkarılacak eşyanın vergileri, Bakanlıkça kabul ve tesbit edilecek esas ve şartlar dairesinde, teminata bağlanır.

Bu hükümlerden faydalanabilecek eşya ile bunların görebilecekleri işçilik derecesi, ücreti ve fire nisbetleri Maliye, Sanayi ve Teknoloji, Gümrük ve Tekel ve Ticaret Bakanlıklarınca müştereken tesbit olunur.

Ayrıca yurda kati olarak sokulan ham, yarı mamul ve mamul maddelerin yurtda başkaca maddeler katılınsın katılmasın, tamamlayıcı veya değerlendirici bir işçilik görerek yarı mamul veya mamul halde ihraçlarında bu eşyanın maliyetine giren gümrük vergisi ile gümrüklerce alınan sair vergi, resim ve harçların toplamına karşılık vasati bir verginin reddine Bakanlar Kurulu yetkilidir.

- (24) Sanayi ve Teknoloji Bakanlığınca Gümrük ve Tekel Bakanlığınca intikal ettirilen konu, Gümrükler Genel Müdürü veya tevkil edeceği yetkili şahsın Başkanlığında Maliye, Sanayi ve Teknoloji ve Ticaret Bakanlıklarınca yetkili kılınacak birer temsilcinin katılmasıyla kurulacak komisyonda incelenip karara bağlanır.

tarafından yapılır ve karara bağlanır. Gümrük ve Tekel Bakanlığınca verilecek müsaadenin dayanağı, komisyon kararıdır.

Bu kararın verilmesinde, döviz tahsisi suretiyle bedeli ödenerek veya dövizsiz olarak dışarıdan getirilecek eşyanın ithalatçısının bu eşyayı işleyecek olan sanayi müessesesi veya aracı bir firma olması ve ithalât ile ihracatın bu firma tarafından yapılması şartının arandığını burada belirtmek lâzımdır.

Geçici kabul eşyanın ihraç süresi, kanunla en geç iki yıl olarak saptanmış bulunduğundan bu hükme müsteniden yönetmelikte altı aylık bir süre tanınmıştır. Buna göre, işlenmek üzere Türkiye'ye getirilen eşyanın altı ay içinde ihraç edilmesi veya antrepoya kaldırılması gerekir. Her hangi bir süre uzatılması mevzu bahis olmamakla beraber yaygın ve tabii âfetler gibi mücbir sebepler nazarı itibara alınmaktadır.

Bu gibi eşyanın işçilik ücreti ile yükleme, boşaltma, anbalaj ve sair masrafları ve bunlardan ileri gelen hak ve alacaklara ait dövizler, Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun ve buna müsteniden çıkarılan kararlar hükümlerine tâbidir.

Yukarıda açıklanan vergi iadesi konusunda ise halen «İhracatı geliştirmek Amacıyla Vergilerle İlgili Olarak Hükümetçe Alınacak Tedbirlere Dair Kanun» ve buna müsteniden çıkarılan kararname hükümleri uygulanmaktadır. Ülkemizde on yıllık bir tatbikatı olan vergi iadesi bahis konusu 261 sayılı 5.7.1963 günlü kanunun 1 inci maddesine (25) müsteniden yapılmaktadır.

II- GEÇİCİ MUAFLIK

Geçici muaflik rejiminden yararlanan eşya, bir taraftan yerli mamul ve mahsullerimizin ihracında kullanılan anbalaj maddelerini ve diğer taraf çeşitli amaçlarla getirilen eşyayı kapsamaktadır.

1- Anbalaj Maddeleri :

Gümrük muafiyetlerine evvelce de işaret olunduğu üzere Gümrük Kanunlarında değil Tarife Kanunlarında yer verilmiş bulunmaktadır. Bu

-
- (25) Madde 1: Mamullerimize ihraz gücü kazandırmak amacı ile bunların tevsik edilecek ihraç fiyatlarında vergi, resim, harç ve benzer tesirler icra eden sair mükellefiyetleri, muaflik ve istisnalar ihdası veya iade suretiyle ve gerektiği takdirde mevcut mali mevzuattaki ihraçta müteallik muaflik, muvakkat kabul ve iade hükümlerini de geri bırakarak tamamen veya kısmen bertaraf etmeye ve bu maksatla gerekli usulleri ihdasa, bunların uygulanması mümkün kılacak şartları hazırlamaya, bu usul ve şartlarda gerekli değişmeleri yapmaya Bakanlar Kurulu yetkilidir.

bakımdan, anbalaj maddelerinin geçici olarak yurda sokulması konusunda evvelâ Tarife Kanunlarındaki hükümler ele alınmıştır.

A- 10 Mart Günlü Tarife Kanunu :

«Gümrüklerce Sıkleti Eşya üzerinden Resim Ahzı Hakkında Kanun ve Merbutu Tarifei Umumiye» adlı 10 Mart 1332 günlü (26) Tarife Kanununun 4 üncü maddesinin 11 fıkrasına (27) göre, yerli mahsullerin ihracında kullanılmak üzere ithal edilen kullanılmış ve markalanmış çuval, fiçı, medenî kab ve zuruf ile bunlardan evvelce vergisi ödenmek suretiyle ithal edilip yerli mahsulle dolu olarak ihraç edildikten sonra boş veya dolu olarak getirilen benzeri maddeler gümrük resminden muaf tutulmuştur.

Anbalaj maddeleriyle ilgili mezkûr fıkra, hem geçici muaflık ve hem de geçici çıkış rejimlerini kapsamaktadır. Çünkü burada, «Evvelce vergisi ödenmek suretiyle ithal olunup yerli mahsullerle dolu olarak ihraç edilen...» tâbiri kullanılmak suretiyle millileşmiş anbalaj maddelerinin geçici çıkış rejiminden yararlanacağı ve bunların dolu veya boş olarak getirilmeleri halinde her hangi bir vergi aranmayacağı öngörülmüştür.

Görülüyorki, geçici muaflık rejiminden yararlanacak anbalaj maddelerinin, bugünkü uygulamadan farklı olarak yeni değil eski olması uygun bulunmuş ve bunların markalanmış bulunacağına dair ayrıca bir de kayıt konulmuştur.

B- 1499 Sayılı 1 Haziran 1929 Günlü Tarife Kanunu :

Bundan evvelki paragrafta işaret olunan 10 Mart 1332 günlü kanunun yerini alan 1499 sayılı 1 Haziran 1929 günlü «Gümrük Tarife Kanunu ve İthalât Umumî Tarifesi»nin 5 inci maddesinin 10 ve 16 ncı fıkraları, geçici muaflık rejiminden yararlanacak zarflar ile anbalaj maddelerine dair hükümleri iltiva etmektedir.

Bu kanun, eskisinden farklı olarak çuval, fiçı, madenî kap ve benzeri zarflardan başka ihracatta sargılık olarak kullanılacak mensucat, kâğıt, mukavva ve jelatin gibi maddelerin de geçici muaflık rejiminden yararlanmak suretiyle yurda sokulabileceğine dair esaslar getirmiştir.

(26) **Düstur**, Tertip 2, C. 8, s. 778-852.

(27) Madde 4/11: Mahsulâtı dahiliyenin ihracatına mahsusen ithal edilen müstâmel ve markalanmış çuvalar ve fiçılar ve madenî kablur ve zuruf ile bunlardan evvelce ithalât resmi bilistifa mahsulâtı dahiliye memlu olarak ihraç edilip bilâhare şerâiti mahsusa tahtında boş veya dolu vürud edenleri.

Nitekim, mezkûr kanunun 5/10 uncu maddesinde zarflar ve 5/16 ıncı fıkrasında ise zarf haline getirilmemiş anbalaj maddeleri zikredilmiştir. Bunlardan, 5/10 uncu maddeye (28) göre, yerli mahsul ve mamûllerin ihracına mahsus olarak getirilen ve evvelce resim verilerek girmiş veya dahilde imâl edilmiş bulunanlardan yerli mahsul ve mamûllerle dolu olarak çıkartılıp tekrar dolu veya boş olarak ithal edilen zarflar geçici muaflık rejiminden yararlanmaktadır.

Bu hüküm, 10 Mart 1332 günlü Tarife Kanunundaki hükümlerle bir benzerlik arz etmektedir. Ancak yeni kanunda, bunların ihraç ve tekrar ithal sürelerinin Maliye ve Ekonomi Bakanlıklarınca tesbit edileceğine dair bir hüküm konulmuştur. Bundan başka, üzüm ve incir mahsulünün ihracına mahsus kutu yapılmak ve miktarı adı geçen iki Bakanlıkça tesbit edilmek kaydıyla ithal edilecek keresteler de, zarf hükmüne tâbi tutulmuştur.

Bahis konusu Tarife Kanununun, sargılık maddelerle ilgili bulunan 5/16 ıncı maddesinde (29) ise, Maliye ve Ekonomi Bakanlıklarınca tesbit edilecek süreler sonunda ihraç edilmek şartıyla, ihracatta sargılık olarak kullanılacak jelatin, mensucat, maden ve selofon kâğıtlarının; tütün balyalarında kullanılmak üzere ithal edilecek körüklü mukavvaların; incir mahsulünün anbalajında kullanılacak kâğıtlar ile emsali maddelerin; ve ev taşınmasında kullanılan özel tertibatlı arabaların geçici kabul rejiminden yararlanacağı öngörülmüştür.

-
- (28) Madde 5/10: Her nevi zarflar aşağıda yazılı şartlar dahilinde;
- A- Yerli mahsul ve mamullerin ihracına mahsus olarak ithal edilenler;
 - B- Evvelce resmi verilerek girmiş veya dahilde imâl edilmiş bulunanlardan yerli mahsul ve mamullerle dolu olarak çıkarılıp tekrar dolu veya boş ithal edilenler;
 - C- Her sene Maliye ve İktisat Vekâletlerince tayin edilecek miktarda olmak ve üzüm ve incir mahsullerinin ihracına mahsus kutu imâlinde kullanılmak ve bu mahsuller ile dolu kutu halinde ihraç edilmek üzere ithal edilecek keresteler;

Bu muafiyetlerden istifade için mezkûr zarflardan (A,C) fıkralarında yazılı olanların Maliye ve İktisat Vekâletlerince tayin edilecek müddetler zarfında ihraç (B) fıkrasındakilerin de bu suretle tayin edilecek müddetler içinde tekrar ithal edilmeleri meşruttur.

Bu hüküm şimdikiye kadar muvakkat kabul suretiyle ithal olunan kutuluk kerestelere de şamildir.

- (29) Madde 5/16: İhracatta sargılık olarak istimal edilecek jelâtin ve her nevi mensucat ve madenlerden ve selofon kâğıtlarından mevat ve tütün balyelerinde kullanılmak üzere ithal edilecek körüklü mukavvalar ve incir mahsulünün anbalajında kullanılmak için celbolunacak kâğıt ve emsali maddeler ve ev naklinde istimal edilen hususî tertibatı haiz arabalar vesaire (Maliye ve İktisat Vekâletlerince tayin olunacak müddetler zarfında ihraç edilmek şartıyla).

Şüphesizki, Maliye Bakanlığına tanınan mezkûr yetkiler, Gümrük ve Tekel Bakanlığının teşkil edilmesi (30) üzerine bu Bakanlığa devredilmiştir. Burada, anbalaj maddelerinin tesbit edilen ihraç sürelerine de kısaca yer vermek lâzımdır. Şöyleki, gerek zarflara ve gerekse sargılık maddelere önce bir yıllık ihraç süresi tanındığı halde bilâhare bu iki yıla çıkarılmış; ve zeytinyağı varilleri, kutuluk kereste ve tütünlerin ihracında kullanılan sargılık maddeler için verilen iki yıllık ihraç süresi de bir yıl daha uzatılmıştır.

C- 5383 Sayılı 2 Mayıs 1949 Günlü Gümrük Kanunu:

Bu kanunla, 1499 sayılı 1 Haziran 1929 günlü Gümrük Tarifi Kanununun bir çok maddeleriyle birlikte geçici muaflik rejimiyle ilgili 5 inci maddesi yürürlükten kalkmış ve anbalaj maddeleri için genel bir hüküm getirilmiştir.

Bahis konusu Gümrük Kanununun 24 üncü maddesinin ikinci fıkrasına (31) göre, ülke mallarının anbalajında kullanılmak üzere geçici olarak getirilecek yabancı maddelerin vergisi teminata bağlanacak; ve bu hükümden yararlanacak anbalaj maddelerinin çeşitleri ile hangi eşyanın çıkışında kullanılacağı ve ne kadar süre içinde çıkarılacağı ve bunların firelerinin ne olacağı Ekonomi-Ticaret ile Gümrük-Tekel Bakanlıklarınca tesbit edilecektir.

Bundan başka, eskiden olduğu gibi göç eşyası naklinde kullanılan liftlere de anbalaj maddeleri arasında yer verilmiştir. Ancak bunların ihraç süresi, altı ay olarak tesbit edilmiş bulunmaktadır.

Bu hususta tesbit edilmiş anbalaj maddeleri, incir ihracı için zenbil; üzüm ve incir ihracı için kâğıt, mukavva, karton, kordelâ, şerit, sargılık maddesi ve kutuluk kereste; tütün ihracı için kanaviçe ve diğer mensucat ile anbalaj maddeleri; zeytinyağı ve tuzlanmış balık ihracı için varil; ve sair maddelerin ihracı için çuval ve diğer zuruf ile anbalajdan ibarettir.

Bunlardan, variller ile sair ihraç eşyası için getirilen anbalajlar hariç olmak üzere yukarıda zikredilen anbalaj maddelerine üç yıllık bir ihraç süresi tanınmıştır. Bununla beraber, tatbikatta mücbir sebepler gözönünde tutularak bu sürenin uzatılması yoluna gidilmektedir.

(30) 1909 sayılı 29.12.1931 günlü kanun.

(31) Madde 24/2: Memleket eşyasının çıkışında anbalaj maddesi olarak kullanılmak üzere gelen eşya ile göç eşyası naklinde kullanılan ve altı ay içinde tekrar çıkarılan liftler (Bu hükümden faydalanan anbalaj maddelerinin çeşitleri ve hangi eşyanın çıkışında kullanılacağı ve ne kadar süre içinde çıkarılacağı ve fireleri Ekonomi ve Ticaret ve Gümrük ve Tekel Bakanlıklarınca tesbit edilir).

D- 1615 Sayılı 19 Temmuz 1972 Günlü Gümrük Kanunu:

Bir yılı aşkın süredenberi tatbik edilmekte olan 1615 sayılı 19 Temmuz 1972 günlü Gümrük Kanununun 119 uncu maddesinin dördüncü fıkrası (32) nin anbalaj maddeleriyle ilgili hükümleri kapsadığı müşahade edilmektedir.

İhracatta anbalaj olarak kullanılmak üzere ne gibi maddelerin getirilebileceği, Sanayi-Teknoloji, Gümrük-Tekel ve Ticaret Bakanlıklarının yetkisine bırakılmıştır. Bunun gibi bunların, herhangi memleket eşyasının çıkışında kullanılacağı, ne kadar süre içinde yurt dışına çıkarılacağı ve görülebilecekleri işçilik ile firelerin ne olabileceği hususlarının adı geçen Bakanlıkça müştereken tesbit edilmesi öngörülmüştür.

Memleket eşyasının çıkışında kullanılmak üzere geçici olarak getirilecek olan anbalaj maddeleri, polietilen varak, plâstik anbalaj maddesi, selefön, fıçı, genleşen polistren, kâğıt, karton, mukavva, etiket, kâğıt, torba, mukavva kutu, kanaviçe, çuval, plâstik file, varil, emaye kap, klor tüpü, teneke levha, anbalaj çemberi, teneke kutu, galvanizli tel, alüminyum varak ve yassı tel ile kapsül olarak tesbit olunmuştur.

Görülüyorki, anbalaj maddeleri, eskisine nazaran daha geniş bir şekilde tesbit edilmiş ve bu suretle günün ihtiyaçlarına cevap veren bir hale getirilmiştir. Şüphesizki, ekonomik ve teknik içaplarla uygun olarak ileride daha maddelerin de ihraç edilecek mahsullerimizin anbalaj maddesi olarak kabul edilmesi mümkündür.

Yukarıda zikredilen anbalaj maddelerinin çıkış süresi, altı ay ile iki yıl arasında değişmektedir. Ancak, kanaviçeler ile kanaviçe sisal ve jüt çuvalara iki yıllık bir süre tanınmış bulunduğunu da burada belirtmek lâzımdır.

Bu madde de, ticarî olan veya olmayan eşya naklinde kullanılmak üzere dolu veya boş olarak gelen liftler, tüpler, masura, bobin ve sair zarflar ile makaralara da yer verilmiştir. Bunların yurt içinde kalma sürelerinin tesbiti, Gümrük ve Tekel Bakanlığının yetkisine bırakılmıştır. Anbalajlar hakkında, ayrıca 570 sayılı 2 Nisan 1965 günlü kanunla kabul edilen «Anbalajların Muvakkat İthaline Müteallik Gümrük Sözleşmesi» vardır.

(32) Madde 119/4: a- Memleket eşyasının ihracında anbalaj maddesi olarak kullanılmak üzere gelen eşya, (Bu hükümden faydalanacak anbalaj maddelerinin çeşitleri ve hangi eşyanın çıkışında kullanılacağı ve ne kadar süre içerisinde çıkarılacağı, görülebileceği işçilik ve fireleri Sanayi ve Teknoloji, Gümrük ve Tekel ve Ticaret Bakanlıklarınca tesbit edilir).

b- Ticarî olan veya olmayan eşya naklinde kullanılmak üzere dolu veya boş olarak gelen liftler, tüpler, masura, bobin ve sair zarflar ile makaralar, (Bunlardan gerek dolu ve gerekse boş gelenlerin ne kadar süre yurt içinde kalabileceği Bakanlıkça tesbit olunur).

2- Diğer Maddeler :

Geçici muaflık rejiminden, ülkemiz mallarının ihracında kullanılan anbalaj maddelerinden başka çeşitli amaçlarla getirilen daha bir kısım eşya da yararlanmaktadır. Bunların neler olduğunun, tarihi seyrine de yine yer vermek suretiyle aşağıda açıklanmasına çalışılmıştır.

A- 19 Mart 1332 Günlü Tarife Kanunu :

Geçici muaflık rejiminden yararlanılarak getirilen diğer maddeler hususunda 10 Mart 1332 günlü «Gümrüklerce Sıkleti Eşya Üzerinden Resim Ahzı Hakkında Kanun ve Merbutu Tarifei Umumiye» de, sergi, tiyatro ve sirkler için getirilecek eşya dışında başka bir hüküm yoktur.

Bahis konusu kanunun 4 üncü maddesinin dokuzuncu fıkrasında (33), tekrar iade edilmek şartile umumi sergiler ile tiyatro ve sirkler için geçici olarak ithal edilen eşyanın, gerekli şartlara uygun olduğu takdirde vergiden muaf tutulacağı belirtilmiştir.

Aynı mahiyette bir geçici muaflığın da mezkûr kanunun 4 inci maddesinin dördüncü fıkrasında (34), yer aldığı görülmektedir. Buna göre, anlaşmalar mucibince sergi ve panayırarda gösterilmek üzere ithal edilip yabancı ülkelere tekrar iade olunacak eşya gümrük resminden muaf tutulmuştur.

B- 1499 Sayılı 1 Haziran 1929 Günlü Tarife Kanunu :

Anbalaj maddeleri dışında geçici muaflık rejiminden yararlanan eşyanın, 1499 sayılı 1 Haziran 1929 günlü «Gümrük Tarife Kanunu ve İthalât Umumî Tarifesi»nin 4 ve 5 inci maddelerinde diğer genel muafiyetlerle birlikte ve oldukça genişletilmiş bir şekilde görülmektedir.

1. Ev Eşyası: Bunlardan ilkinde, mezkûr kanunun ev eşyası genel muafiyetleriyle ilgili 4 üncü maddesinin dördüncü fıkrasında (35) yer verilmiştir. Buna göre, ülkemizde geçici süre kalmak için gelen yabancıların kendi kullanmalarına mahsus ev eşyası, altı ay sonunda iade edilmek kaydı ile, bu rejimden yararlandırılmıştır.

2. Antrepo Eşyası: Bahis konusu Tarife Kanununun 4 üncü maddesinin dokuzuncu fıkrasında (36), antrepo, anbar ve benzeri yarlere konula-

-
- (33) Madde 4/9: Yine iade edilmek şartile umumi sergiler ile tiyatro ve sirkler için muvakkaten ithal edilen bilumum eşya.
- (34) Madde 5v4: İtilâfatı müteakibei düveliye mucibince yine iade edilmek üzere sergi ve panayırarda berayı teşhir ithal edilip bilâhare memaliki ecnebiyeye iade olunacak bilumum eşya.
- (35) Madde 4v4:Türkiye'de muvakkaten ikamet etmek üzere gelenlerin altı ay zarfında iade edilmek şartile ithâl edecekleri kendi istimâllerine mahsus ev eşyası.
- (36) Madde 4v9: Antrepolara, anbarlara veya gümrük idaresinin göstereceği başka yerlere konularak muayyen müddet zarfında ecnebi bir memlekete iade ve ihraç olunacak eşya.

rak belirli bir müddet sonra yabancı ülkelere iade ve ihraç olunan eşyanın gümrük resminden muaf olduğu belirtilmiştir.

3. Adli Tahkikat Eşyası: Görülmekte olan bir dava dolayısıyla mahkemelerce verilen şahadetnameler mucibince adli tahkikatta belge olarak kullanılmak üzere getirilen ve tahkikatın bitmesini müteakip iade olunan eşyanın mezkûr kanunun 5 inci maddesinin altıncı fıkrasına (37) göre geçici muaflık rejiminden faydalandırılması öngörülmüştür.

4. Sergi Eşyası: Sergi, panayır, tiyatro, sirk, koşu ve yarışlar için ithal edilecek her nevi eşya ve hayvanların, altı ay içinde iade edilmek şartı ile, geçici muaflık rejiminden yararlanacağı ve sergiler ile panayırlara mahsus olmak üzere bu sürenin Bakanlar Kurulu kararı ile bir yıla kadar uzatılabileceği adı geçen kanunun 5 inci maddesinin sekizinci fıkrasında (38) zikredilmiştir.

5. Turist Taşıt ve Atları: Tarife Kanununun 5 inci maddesinin on dördüncü fıkrasına (39) göre, altı ay zarfında iade edilmek şartı ile turistlerin ve yolcuların beraberlerinde getirdikleri taşıtları ile atları, geçici muaflık rejiminden faydalandırılmıştır.

6. Onarılacak Eşya: Onarım veya temizleme için ithal edilip altı ay içinde geri gönderilecek eşyanın, bahis konusu kanunun 5 inci maddesinin onbeşinci fıkrasına (40) göre, geçici muaflık rejiminden istifade edebileceği ve gerektiğinde bu sürenin bir yıla kadar uzatılabileceği kabul edilmiştir.

7. Teknik Araçlar: Bahis konusu Tarife Kanununun 5 inci maddesinin onyedinci fıkrasında (41), büyük inşaat ve tesislerde kullanılacak teknik araçların da, Bakanlar Kurulunun izni ve tekrar iade edilmek kaydı ile geçici muaflık rejiminden yararlanabileceği belirtilmiştir.

-
- (37) Madde 5/6: Mahkemelerden verilecek şahadetnameler mucibince adli tahkikatta vesaik makamında istimal olunarak tahkikatın ikmalini müteakip iade olunacak eşya.
- (38) Madde 5/8: Altı ay zarfında iade edilmek şartıyla sergiler, panayırlar, tiyatro ve sirkler, koşu ve yarışlar için muvakkaten ithal edilen umum eşya ve hayvanat, sergi ve panayırlar için bu müddet İcra Vekilleri Heyeti kararile bir seneye kadar uzatılabilir.
- (39) Madde 5/14: Altı ay zarfında iade edilmek şartıyla seyyahların ve yolcuların beraberlerinde getirdikleri nakil vasıtaları ile atlar.
- (40) Madde 5/15: Tamir veya temizleme için ithal ve azami altı ay zarfında iade olunan eşya (Gümrük idaresi lüzum gördüğü işlerde bu müddeti bir seneye kadar temdit edebilir).
- (41) Madde 5/17: İcra Vekilleri Heyetinin müstesna ile büyük inşaat ve tesisatta muvakkat olarak istimâl ve sonra iade edilecek olan fennî vasıtalar ve bunların teferrüatı.

8. Askeri Malzeme: Gereken deneme ve muayenesi yapılmak ve altı ay içinde iade edilmek üzere nümune olarak getirilecek her nevi askerî malzemenin, geçici muaflık rejiminden faydalanacağı mezkûr Tarife Kanununun 5 inci maddesinin ondokuzuncu fıkrasında (42) zikrolunmuştur.

C- 5383 Sayılı 2 Mayıs 1949 Günlü Gümrük Kanunu:

Gümrük ve Tarife Kanunlarında yer alan hükümler, 5383 sayılı 2 Mayıs 1949 Günlü Gümrük Kanununda bir araya getirilmiş ve bu münasebetle geçici muafliklarla ilgili bulunan konular da Gümrük Kanununun metnine alınmıştır.

Bunlardan bir kısmı, 1499 sayılı 1 Haziran 1929 günlü Tarife Kanununda zikredilenlere benzer hükümler olduğu gibi bir kısmı da günün icapları ve ekonomik şartlar dolayısıyla konulmuş yeni hükümlerdir.

1. Onarım ve Benzeri İşçilik Görecek Eşya: Bahis konusu 5383 sayılı 2 Mayıs günlü Gümrük Kanununun 24 üncü maddesinin birinci fıkrasına göre (43) yurdumuza, onarılmak, boyanmak, temizlenmek veya benzeri bir işçilik görmek üzere gelen eşyanın, altı ay içinde tekrar çıkarılmak kaydıyla, geçici muaflık rejiminden faydalandırılması uygun görülmüştür.

2. Sergi ve Temsil Eşyası: Sergi, panayır, pazar, koşu, tören, yarışma ve konferans için getirilen eşya ile tiyatro ve sirklerin getirdikleri temsil eşyası ve hayvanlar, mezkûr kanunun 24 üncü maddesinin üçüncü fıkrasına (44) göre, geçici muaflık rejiminden yararlandırılmış ve bunların çıkış süreleri altı ay olarak tesbit edilmiş bulunmakla beraber fiktif antrepo şeklinde açılan sergi, panayır ve fuarlarda gösterilen eşya için iki yıllık fiktif antrepo süresi tanınmıştır.

3. Örnek ve Modeller: Gümrük Kanununun 24 üncü maddesinin dördüncü fıkrasına (45) göre, yabancı fabrika ve sanat sahipleri ile bunların seyyar ticaret memurları tarafından getirilen her çeşit nümunelik ve modellik eşya, altı ay süre ile geçici muaflık rejiminden faydalandırılmakla beraber karşılıklı olmak şartı konulmuştur.

(42) Madde 5/18: Ciheti askeriye için tecrübe muayenesi yapılmak ve altı ay zarfında yine iade edilmek üzere nümune halinde celbedilecek her nevi askerî levazım.

(43) Madde 24/1: Tamir edilmek, boyanmak, temizlenmek veya benzeri bir işçilik görmek üzere gelen ve altı ay içinde tekrar çıkarılan eşya.

(44) Madde 24/3: Altı ay içinde çıkarılmak üzere sergi, panayır ve pazarlar, koşu ve müsabakalar ve konferanslar ve törenler için getirilen eşya ile tiyatro ve sirk heyetlerinin getirdikleri sahne ve temsil eşyası, takımları ve hayvanları.

(45) Madde 24/4: Siparişe mahsus olmak üzere getirilen her çeşit nümunelik ve modellik eşya (Altı ay içinde çıkarılmak ve yabancı fabrika ve sanat sahipleri ile bunların seyyar ticaret memurları tarafından getirilmek ve karşılıklı olmak şartı ile).

4. Denemesi Yapılacak Eşya: Evvelce, 1499 sayılı 1 Haziran 1929 günlü Tarife Kanununa göre, yalnız deneme ve muayenesi yapılacak askerî malzeme için tanınan geçici muaflık, 5383 sayılı 2 Mayıs 1949 günlü Gümrük Kanununda (46) her çeşit eşyaya teşmil olunmuş ve fakat çıkış süreleri eskiden olduğu gibi yine altı ay olarak bırakılmıştır.

5. Teknik Araçlar ve Takımları: Büyük inşaat ve tesisatta kullanıldıktan sonra tekrar yurt dışına çıkarılacak teknik araçlar ve bunların takımları, eskiden olduğu gibi, Gümrük Kanununun 24 üncü maddesinin altıncı fıkrasına (47) göre, geçici muaflık rejiminden yararlandırılmış ve fakat Bakanlar kurulu kararı yerine Bayındırlık ile Gümrük ve Tekel Bakanlıklarından gerekli iznin alınması kaydı konulmuştur.

6. Kazı ve Araştırma Eşyası: Ülkemizde, Hükûmetten alınan izin ile şahıs veya heyatlerin kazı ve araştırma yapmak üzere getirecekleri eşya, çeşitleri ve çıkış süreleri Milli Eğitim Bakanlığınca tesbit edilmek kaydıyla, geçici muaflık (48) rejiminden faydalandırılmış, bu suretle Gümrük Kanununa konulan böyle bir hükümlerle günümüzün icaplarına uygun bir boşluk doldurulmuş ve eskiden «âlet ve takım» kaydı olduğu halde yapılan bir değişiklikle «eşya» denilmek sureti ile mezkûr hükümün alanı daha genişletilmiştir.

7. Delil Olarak Getirilen Eşya: Gümrük Kanununun 24 üncü maddesinin sekizinci fıkrasına (49) göre, idarî ve adli kaza için getirilen ve tahkikat ve muhakeme sonunda çıkarılan eşya geçici muaflık rejiminden yararlandırılmış ve Tarife Kanununun bundan evvelki hükmünden farklı olarak «idarî kaza» için getirilecek eşya da muafiyetin şumulüne alınmıştır.

8. Geçici İkamet Eşyası: Türkiye’de geçici bir süre oturmak üzere gelenlerin kendilerine mahsus ev eşyası ile kamplama eşyası, altı ay süre

(46) Madde 24/5: Tecrübe ve muayene edilmek için gelen ve en geç altı ay içinde çıkarılan eşya.

(47) Madde 24/6: Büyük inşaat ve tesisatta geçici olarak kullanıldıktan sonra tekrar çıkarılacak fennî vasıtalar ve bunların takımları (Bayındırlık ve Gümrük ve Tekel Bakanlıklarının kararı ile).

(48) Madde 24/7: (6290 sayılı kanunla değişik şekli) Hükûmetin izni ile memleketimizde kazılar ve araştırmalar yapan kimse veya heyetlerin bu maksatlar için getirdikleri eşya (Bunların çeşitleri ve tekrar çıkış süreleri Milli Eğitim Vekâletince tesbit olunur.)

(49) Madde 24/8: İdarî ve adli kaza için delil olarak getirilen ve tahkikat veya muhakeme sonunda çıkarılan eşya.

ile geçici muaflik rejiminden (50) faydalandırılmış ve Tarife Kanunundaki eski hükümlerden farklı olarak kamplama eşyası da muafiyetin içine sokulmuştur.

9. Fen ve Sanat Sahiplerinin Eşyası: Gümrük Kanununun 24 üncü maddesinin onuncu fıkrası (51) ile yabancı ülkelerde oturan fen ve sanat sahipleri ile işçilerin sanatlarını icra için getirecekleri cihaz, âlet ve takımların geçici muaflik rejiminden yararlanması yeni bir hüküm olarak getirilmiş ve bunların, altı ay içinde çıkarılmak şartıyla, gelişlerinden bir ay önce veya bir ay sonra getirilebileceği hakkı tanınmıştır.

10. Demiryolu ve Kara Taşıtları: Yapılan anlaşmalara göre geçici olarak Türkiye'ye giren muharrir ve müteharrir demiryol taşıtları ile sınır ulaşımında kullanılan taşıtlar, Gümrük Kanununun 24 üncü maddesinin onbirinci fıkrasına (52) göre tesbit edilecek esaslar dahilinde geçici muaflik rejiminden yararlandırılmıştır.

11. Turist Taşıtları ve Spor Eşyası: Gümrük muafiyetleriyle ilgili olarak bundan evvel uygulanmakta olan Tarife Kanununda turistlerin ve yolcuların beraberlerinde getirdikleri taşıtları ile atları geçici muaflik rejiminden yararlandırılmış bulundurmakla beraber Gümrük Kanununun 20 inci maddesiyle (53) bu muafiyet genişletilmiş; asıl ikametgâhı yabancı ülkelerde olan Türk ve yabancı turistlerin birlikte veya kendilerinden en çok iki ay önce veya iki ay sonra getirdikleri her türlü taşıt, hayvan, römork, rulot, kamping, av, kayak, sair spor ve yolculukta kullanmağa mahsis mutfak

-
- (50) Madde 24/9: Türkiye'de geçici bir zaman için otudmak üzere gelenlerin kendilerine mahsus olan ev ve kapplama eşyası (Bunların çeşitleri ve miktarları seyahatin maksadına ve devamı süresine uygun olmak ve altı ay içinde iade edilmek şartıyla).
- (51) Madde 24/10: Yabancı memleketlerde oturan fen ve sanat sahipleri ile amelenin sanatlarını icra için Türkiye'ye gelişlerinde beraberlerinde getirilen veya kendilerinden en çok bir ay önce veya bir ay sonra gelen ve altı ay içinde tekrar çıkarılan kendilerine muhsus cihaz ve âletler ile takımları.
- (52) Madde 24/11: Yapılan anlaşmalara göre geçici olarak Türkiye'ye giren muharrir demiryol vasıtaları ile sınır nakliyatında kullanılan taşıtlar (Gümrük ve Tekel ve Ulaştırma Bakanlıklarınca tesbit edilecek esaslar dahilinde).
- (53) Madde 20: Asıl ikametgâhı yabancı memleketlerde olan Türk ve yabancı seyyahların birlikte veya kendilerinden en çok iki ay önce veya sonra getirdikleri 21 inci maddenin (6) numarasında yazılı seyahat vasıtaları, av spor ve diğer eşyaları için vergi teminatı olarak kara seyahatlerinde Uluslararası Turizm ve Otomobil Birliğine mensup Türkiye Turing ve Otomobil Kurumunun veya bunun kefalet ettiği ecnebi kurumların ve hava seyahatlerinde Türk Hava Kurumunun veya bu kurumun kefalet ettiği Uluslararası Hava Federasyonunun veya bu hava federasyonuna mensup Uluslararası Hava Kurumunun verecekleri triptik veya gümrük geçiş karneleri (en çok bir yıl içinde ihraç şartıyla) kabul olunur.

ve yatak eşyası ile benzerleri muafiyetin şumulüne girmiş; ve bu hususta teminat yerine triptik ve gümrük geçiş karnelerinin kabul edilebileceği hüküm altına alınmıştır.

Burada, geçici muaflık rejiminden yararlanan eşyaya tanınmış olup yukarıda zikredilen ihraç sürelerinin, zorlayıcı sebepler tahdında Gümrük ve Tekel Bakanlığınca uzatılabileceğini de belirtmek lâzımdır.

D- 1615 Sayılı 19 Temmuz 1972 Günlü Gümrük Kanunu:

Halen uygulanmakta bulunan 1615 sayılı 19 Temmuz 1972 günlü Gümrük Kanununun 119'uncu maddesi, geçici muaflık rejiminden yararlanan anbalajlar ile sair maddelere ait hükümleri ihtiva etmektedir. Bunlardan, anbalaj maddelerine ait hükümler yukarıda zikrediğinden burada diğer maddelerle ilgili bulunan hükümler ele alınmış bulunmaktadır.

Geçici muaflık rejiminden yararlanmak suretile yabancı ülkelerden getirilen eşyanın çeşidi, mezkûr kanunla artırılmış ve günün ekonomik icaplarına uygun olarak daha başka maddeler de muafiyet alanına sokulmuştur.

Ülkemize çeşitli amaçlarla getirilen eşyanın, niteliklerinde her hangi bir değişiklik yapılmaksızın, tesbit edilen süreler içinde yurt dışına aynen ihraç edilmesi gerektiği gibi bunlardan bir kısmının yurda getirilmesi izne tâbi tutulmuş ve bir kısmı hakkında da bazı kayıt ve şartlar konulmuştur.

Bu bakımdan, halen uygulanmakta bulunan geçici muaflık rejimiyle ilgili hükümlerin, böyle bir tasnif altında incelenmesi gerekli bulunmuş ve daha kolay anlaşılması için bu suretle konuya bir açıklık getirilmiştir.

1- Geçici Muaflık Rejiminden Yararlanması İzne Bağlı Eşya:

1615 sayılı 19 Temmuz 1972 günlü Gümrük Kanununun 119'uncu maddesinin 4/c, 6, 7/a, 7/b, 7/c, ve 8 inci fıkraları, geçici muaflık rejiminden yararlanması izne bağlı eşyayı kapsamaktadır.

a. **Denemesi Yapılacak Eşya:** Deneme veya kontrolü yapılacak her hangi bir makine, cihaz, alet ve eşyanın (54), aslı niteliği değişmemek, en geç altı ay süre içinde ihraç edilmek ve Gümrük-Tekel Bakanlığından izin alınmak kaydıyla, geçici muaflık rejiminden faydalandırılması uygun görünmüştür.

(54) Madde 119/6: Tecrübe ve muayene edilmek için gelen ve en geç altı ay içinde çıkarılan eşya (Bakanlığın izni ile).

b- **Sanayi Kalıpları:** Sanayide kullanılan ve ülkede yapılamamasından dolayı imalâtçıya külfet yükleyen kalıplar (55), Sanayi ve Teknoloji Bakanlığınca verilecek müsaade ve tesbit edilecek esaslar dairesinde, altı ay süre ile geçici muaflık rejiminden yararlandırılmış ve ayrıca bu hususta verilen izin üç ay içinde kullanılması şartı konulmuştur.

c- **Teknik Araçlar:** Büyük inşaat, tesisat ve teknik araştırmalar ile batık gemilerin çıkarılmasında kullanılan ve ülkede bulunmadığı gibi temini de külfetli olan araç, taşıt ve bunların takımları (56), Ticaret veya Sanayi Odalarından alınacak belgelere müsteniden Bayındırlık Bakanlığınca uygun görülme ve çeşitleri ile süreleri tesbit olunmak üzere, geçici muaflık rejiminden faydalandırılmıştır.

d- **Balıkçılık Malzemesi:** Balık avcılığında kullanılmak üzere yurt dışından getirilecek balıkçı gemileri ile balık avına mahsus teçhizatın (57), Su Ürünleri Kanunu gereğince Tarım Bakanlığından izin alınmak ve nitelikleri ile süreleri yetkili mercilerce saptanmak üzere, geçici muaflık rejiminden yararlandırılması uygun bulunmuştur.

e- **Deniz Araç ve Tulumbaları:** Tankerlerin ve gemilerin yıkanması, temizlenmesi ve onarılması için milletlerarası usullere göre getirilen ve patent icabı satılmayan tulumbalar ile sair teknik araçlar (58), Ulaştırma Bakanlığınca gerekli izin verilmek ve bunların nitelikleri ile yurt içinde kalabileceği süreleri tesbit olunmak üzere, geçici muaflık rejiminden yararlandırılmıştır.

f- **Kazı ve Araştırma Malzemesi:** Ülkemizde, Hükûmetin izni ile yapılacak kazı ve araştırmalar dolayısıyla şahıs veya heyetlerin bu iş için ge-

- (55) Madde 119/4-c: Sanayide kullanılacak olup memleket dahilinde yapılmamasından dolayı imalâtçıya bir külfet tahmil edeceği Sanayi ve Teknoloji Bakanlığınca kabul ve tesbit edilecek kalıplar (En geç altı ay zarfında yurt dışına çıkarılmak kaydıyla).
- (56) Madde 119/7-a: Büyük inşaat, tesisat ve fenni araştırmalarla batık gemilerin çıkarılması işlerinde kullanıldıktan sonra tekrar yurt dışına çıkarılacak olan ve memlekette bulunmayan veya temini büyük külfeti gerektiren fennî vasıta ve taşıtlar ile bunların takımları (Bu eşyanın çeşikleri ve yurt içinde kalabileceği süreler Bayındırlık ve Gümrük ve Tekel Bakanlıklarınca tesbit olunur).
- (57) Madde 119/7-b: Balık avcılığında kullanılmak üzere hariçten getirilecek balıkçı gemileri ile bunların içinde bulunan balık avına mahsus lüzumlu teçhizat ve malzeme (Bunların mahiyetleri ve yurt içinde kalabileceği süreler Gümrük ve Tekel Sanayi ve Teknoloji, Ulaştırma ve Ticaret Bakanlıklarınca tesbit olunur).
- (58) Madde 119/7-c: Tankerlerin ve sair gemilerin yıkanması, temizlenmesi ve tamiri için milletlerarası usullere göre getirilen ve patent icabı satılmayan tulumbalar ve fennî vasıtalar (Bunların mahiyetleri ve yurt içinde kalabileceği süreler Gümrük ve Tekel ve Ulaştırma Bakanlıklarınca tesbit olunur).

tirecekleri eşyanın (59), Başbakanlık Kültür Müsteşarlığından müsaade alınmak ve çeşitleri ile çıkış süreleri tesbit edilmek üzere, geçici muaflık rejiminden faydalandırılması uygun görülmüştür.

2- Geçici Muaflık Rejiminden Yararlanması Şarta Bağlı Eşya :

Yürürlükte bulunan Gümrük Kanununun 119'uncu maddesinin 5, 10,12 ve 13 üncü fıkralarında, geçici muaflık rejiminden şartlı olarak yararlanacak eşyaya dair hükümler yer almaktadır.

a- **Nümunelik ve Modellik Eşya :** Her hangi bir siparişe mahsus olmak üzere nümune veya model olarak getirilen eşyanın (60), geçici muaflık rejiminden yararlanması için milletlerarası andlaşmalarla (61) kabul edilen hükümlerin saklı tutulması, bunların yabancı fabrika veya sanat sahipleriyle gezici ticaret memurları tarafından getirilmesi, getirilen şeylerin altı ay içinde çıkarılması ve bu muafiyetin karşılıklı olması gibi bir takım kayıtlar konulmuştur.

b- **Kamping Eşyası :** Türkiye'de geçici bir süre oturmak üzere gelen yabancıların triptik (62) dışında kalan kamplama eşyası (63), geçici muaflık rejiminden yararlandırılmış ve bunların çeşitleri ile miktarının seyahat maksadı ile süresine uygun olacağına dair şartın aranacağı gerekli görülmüştür.

c- **Demiryolu Taşıtları :** Ülkemize geçici olarak giren muharrik ve müteharrik demiryolu taşıtları (lokomotif, tender ve vagonlar) ile sınır ula-

-
- (59) Madde 119/8: Hükümetimizin izni ile memleketimizde kazılar ve araştırmalar yapan şahıs veya heyetlerin bu maksatlar için getirecekleri eşya, (Bunların çeşitleri ve tekrar çıkış süreleri Milli Eğitim ve Gümrük ve Tekel Bakanlıklarınca tesbit olunur).
- (60) Madde 119/5: Milletlerarası andlaşmalarla kabul ettiğimiz hükümler saklı kalmak şartıyla siparişe mahsus olmak üzere getirilen her çeşit nümunelik ve modellik eşya (Altı ay içinde çıkarılmak ve yabancı fabrika ve sanat sahipleriyle bunların gezici ticaret memurları tarafından getirilmek ve karşılıklı olmak şartıyla).
- (61) Reklam eşyası hakkında 6827 sayılı 27.8.1956 günlü kanunla kabul edilen 1952 Cenevre; ve bunların dışında kalan her çeşit nümuneye dair ise 7289 sayılı 25.5.1959 günlü kanunla kabul edilen 1956 Brüksel (Ticari Nümuneler İçin E.C.S. « Echantillons Commerciaux-Commercial Samplesâ Karnesi Hakkında Gümrük Sözleşmesi) anlaşmaları vardır. Bu anlaşmaya göre, ticarî nümunelerin gümrük vergileri E.C.S. karnesi veren kuruluşlarca garanti edilmektedir.
- (62) Triptik veya gümrük geçiş karnesi geçici kabul beyannamesi niteliğinde olan ve kara ile hava taşıtlarının teminat aranmaksızın yurda girmelerini sağlayan birer belgedir.
- (63) Madde 119/10: Türkiye'de geçici bir zaman oturmak üzere gelenlerin kendilerine mahsus olan kamplama eşyası (Bunların çeşitleri ve miktarları seyahatin maksadına göre ve devam süresine uygun olmak ve bir yıl içinde iade edilmek şartıyla).

şımında kullanılan taşıtların (64), yapılan anlaşmalardaki şartlara göre teminat aranmaksızın muafiyetten faydalandırılması uygun görülmüş ve gerekli esasların Gümrük ve Tekel ile Ulaştırma Bakanlıklarınca müştereken tesbit edileceğine dair hüküm konulmuştur.

d- **Yabancıların Otomobilleri:** Çalışmak, inceleme yapmak veya öğretimde bulunmak üzere belirli bir süre için Türkiye'ye gelen yabancıların beraberlerinde veya kendilerinden en çok iki ay önce veya altı ay sonra getirdikleri veya getirecekleri otomobil ve motosikletler (65), özel bir trafik plâkası taşımak, tesbit edilecek esaslar dairesinde kullanılmak ve uzatma süresi olan üç yıl ile birlikte en geç beş yıl sonra yurt dışına çıkarılmak şartıyla, geçici muaflik rejimine tâbi tutulmuştur.

3- Geçici Muaflik Rejiminden Yararlanması İzin veya Şarta Bağlı Olmayan Eşya :

Gümrük Kanununun 119 uncu maddesinin 1,2,3,9,11 ve 13/a fıkralarında kayıtlı olan eşya, her hangi bir izin veya şarta tâbi olmaksızın geçici rejimden yararlandırılmış bulunmaktadır.

a- **Onarılacak Eşya:** Her hangi bir eşyanın, onarılmak, boyanmak, temizlenmek veya benzeri bir işçilik görmek üzere (66) geçici muaflik rejiminden yararlandırılması uygun görülmüş ve bu gibi eşya için altı aylık bir çıkış süresi tanınmıştır.

b- **Sergi ve Benzeri İşlere Mahsus Eşya:** Geçici muaflik rejiminden yararlanmakta olan eşya (67), bir taraftan sergi, fuar, panayır, pazar ve ben-

(64) Madde 119/12; Yapılan anlaşmalara göre geçici olarak Türkiye'ye giren muharrir ve müteharrir demiryolu vasıtaları ile sınır nakliyatında kullanılan taşıtlar (Gümrük ve Tekel ve Ulaştırma Bakanlıklarınca tesbit edilecek esaslar dahilinde ve teminat aranmaksızın).

(65) Madde 119/13: Türkiye'ye geçici ve belirli bir süre için çalışmak, tetkik ve tahsilde bulunmak için gelen yabancıların beraberlerinde veya kendilerinden en çok iki ay önce veya altı ay sonra getirdikleri veya getirecekleri,

a- Kullanılmamış ev eşyası iki yıl süre ile kalabilir. Bu süre sonunda ikamet uzaması halinde bu kanunun 10 uncu maddesinin 4 üncü fıkrası hükmü uygulanır.

b- Otomobil ve motosikletler Türkiye'de iki yıl kalabilir.

Bu süre Bakanlıkça en çok üç yıl daha uzatılabilir. (Kanunun 12 inci maddesi hükmünden faydalanamayacak olan bu taşıtların özel bir trafik plâkası taşımak ve memlekette kaldığı süre içerisinde işçileri ve Gümrük ve Tekel Bakanlıklarınca müştereken tesbit edilecek esaslar dairesinde kullanılmak şartıyla).

(66) Madde 119/1: Tamir edilmek, boyanmak, temizlenmek veya benzeri bir işçilik görmek üzere gelen ve altı ay içerisinde çıkarılacak olan eşya.

(67) Madde 119/2: Altı ay içinde tekrar çıkarılmak üzere sergi, panayır ve pazarlar, koşu ve müsabakalar, konferanslar ve törenler için getirilen eşya ile tiyatro ve sıkı heyetlerinin getirdikleri sahne ve temsil eşyası, takımları ve hayvanları.

zeri yerlerde sergilenecek veya kullanılacak eşyayı ve diğer taraftan koşu, yarışma, tören, tiyatro ve sirk eşya, takım ve hayvanlarını kapsamakta olup çıkış süreleri altı ay olarak tanınmış ve bu hususta bir de Gümrük Sözleşmesi (68) yapılmıştır.

c- **Filim Çekme Makinesi ve Benzeri Eşya:** Yabancı filim ve televizyon kuruluşları tarafından, ülkemizde gösterecekleri faaliyet için getirilen filim çekme makineleri, âlet ve malzemeleri, dekor ve aksesuarlar ve boş filimler (69), geçici muaflik rejiminden yararlandırılmış ve bunların da A. T.A. karnelerinden faydalandırılmasına dair sözleşmeye hüküm konulmuştur.

d- **Tahkikat İçin Getirilen Eşya:** İdarî ve adlî kaza için delil olarak getirilip tahkikat veya muhakeme sonunda iade edilecek eşyanın (70), geçici muaflik rejiminden yararlandırılması, eskiden olduğu gibi, yine zorunlu görülmüştür.

e- **Sanatkârların Âlet ve Cihazları:** Yabancı ülkelerde okuyan fen ve sanat sahipleri ile işçilerin sanatlarını icra için beraberlerinde Türkiye'ye getirilen veya kendilerinden en çok bir ay önce veya bir ay sonra kendi adlarına veya Türkiye'de ilgili olduğu kuruluş adına gönderilen âlet ve cihazlar (71), bir yıl içinde tekrar yurt dışına çıkarılmak ve durumları ile sanatları pasaport veya sair belgelerinden tesbit olunmak üzere geçici muaflik rejimine tâbi tutulmuştur.

f- **Yabancıların Ev Eşyası:** Belirli ve geçici bir süre için Türkiye'ye çalışmak, inceleme yapmak ve öğretim görmek üzere gelen yabancıların, beraberlerinde veya kendilerinden en çok iki ay önce veya ayı ay sonra getirdikleri veya getirecekleri kullanılmış ev eşyası iki yıl süre ile geçici muaflik rejiminden yararlandırılmış ve ikamet uzaması halinde Gümrük Kanununun 10 uncu maddesinin dördüncü fıkrasına göre bunlar hakkında zat ve ev eşyası muafiyetinin uygulanması uygun görülmüştür.

(68) «Eşyaların Geçici Kabulü İçin A.T.A. (Admission Temporeire-Temporary Admission) Karneleri Hakkında Gümrük Sözleşmesi 1619 sayılı 14.9.1972 günlü kanunla kabul edilmiştir.

(69) Madde 119/3: Bir yıl içinde yurt dışına çıkarılmak şartıyla yabancı filim ve televizyon müesseselerinin yurduzdaki faaliyetleri için getirecekleri filim çekme makineleri ile âlet ve malzemeleri, dekor ve aksesuarları ve boş filimleri.

(70) Madde 119/9: İdarî veya adlî kaza için delil olarak getirilen ve tahkikat veya muhakeme sonunda çıkarılacak olan eşya.

(71) Madde 119/11: Yabancı memleketlerde oturan fen ve sanat sahipleriyle işçilerin sanatlarını icra için Türkiye'ye gelişlerinde beraberlerinde getirdikleri veya kendilerinden en çok bir ay önce veya bir ay sonra kendi adlarına veya Türkiye'de ilgili olduğu müessese adına gönderilen ve bir yıl içerisinde çıkarılan, kendilerine mahsus cihaz ve âletleriyle takımları.

III- GEÇİCİ ÇIKIŞ

İşçilik görmek, onarılmak, denenmek, boyanmak veya sair her hangi bir amaçla yabancı ülkelere gönderilen yerli veya vergisi ödenerek millileşmiş eşyanın, giriş vergilerinden muaf olarak tekrar yurda getirilmesine geçici çıkış rejimi denir.

Geri getirilmek üzere yurt dışına gönderilen eşyanın tamamı, eskiden «geçici çıkış» adı altında mütâa edildiği halde halen uygulanmakta bulunan Gümrük Kanunu ile bundan evvelki kanunda bir ayırım yapılması yoluna gidilmiş ve işçilik görmek üzere ihraç edilen eşya «geçici çıkış» ve bunun dışında kalan geçici ihracat eşyası ise «geri gelen eşya» başlıkları altında toplanmıştır. Bununla beraber, aralarında amaç dışında her hangi bir fark bulunmadığından burada bir ayırım yapılmasına mahal görülmemiştir.

Geçici çıkış rejiminin, bugüne kadar nasıl bir seyir takip ettiği ve bunun gelişmesinin hangi nedenlere dayandığını daha iyi anlamak için eski kanunlara yine bir göz atmak faydalı bulunmuştur.

A- 10 Mart 1332 Günlü Tarife Kanunu:

Geçici çıkış rejimi hususundaki ilk hükmün, «Gümrüklerce Sıkleti Eşya Üzerinden Resim Ahzı Hakkında Kanun ve Merbutu Tarifei Umumiye» adlı 10 Mart 1332 günlü (26) kanunun 4 üncü maddesinin onuncu ve onbirinci fıkralarında yer almış bulunduğu görülmektedir.

Bunlardan 4 üncü maddenin onuncu fıkrasına (72) göre, onarılmak üzere ihraç edilip tekrar ithal olunan eşyadan her hangi bir vergi aranmamaktadır. Ancak, geçici çıkış rejimine tâbi tutulan bu gibi eşyanın asıl niteliklerinin bozulmaması ve gümrük vergisi ödenmesini gerektirir yesi ve esas bir parça ilâve edilmemesi şartı konulmuştur.

Bahis konusu Tarife Kanununda, geçici çıkış veya geri gelen eşya rejimi hususundaki ikinci hükme, 4 üncü maddenin onbirinci fıkrasının son kısmında (73) yer verilmiştir. Şöyleki, yerli mahsullerle dolu olarak ihraç edilen anbalâj maddelerinin, dolu veya boş olarak getirilmeleri halinde, vergiden muaf tutulacağı mezkûr fıkra da zikredilmiştir.

(72) Madde 4/10: Berai tamir ihraç edilip tekrar ithal olunan eşya. Şu kadar var ki bunların mahiyeti azliyelerine ve tarifedeki müsemmalarına hâlel gelmemesi ve gümrük resmi tediyesine tâbi tulolabilecek aksamı asliyei cedidenin ilave edilmemiş olması meşruttur.

(73) Madde 4/11:bunlardan evvelce ithalât resmi bilistifa mahsulâtı dahiliye memlu olarak ihraç edilip bilâhare şeraiti mahsusa tahtında boş veya dolu vürud edenleri.

B- 1499 Sayılı 1 Haziran 1929 Günlü Tarife Kanunu :

Yukarıda işaret olunduğu üzere 1499 sayılı 1 Haziran 1929 günlü kanun, «Gümrüklerce Sıkleti Eşya Üzerinden Resim Ahzı Hakkında Kanun ve Merbutu Tarifei Umumiye»'nin yerini almıştır.

Bahis konusu Tarife Kanununun 4 üncü maddesinin dördüncü fıkrasının son bendi ile 5 inci maddesinin 7,9 ve 13 üncü fıkraları, geçici çıkış rejimiyle ilgili hükümleri kapsamaktadır.

1- Türkiyeli Sanatkârların Eşyası: Çalışmak için geçici olarak yurt dışına gidip gelen Türkiyeli sanatkâr, işçi ve benzerlerinin kullanmalarına mahsus yatak ve yemek takımı gibi kullanılmış eşyanın, geçici çıkış rejimi hükümlerinden faydalanacağı mezkûr Tarife Kanununun 4 üncü maddesinin dördüncü fıkrasının son bendinde (74) zikrolunmuştur.

2- Transit ve Geçici Kabul Eşyası: Bahis konusu Tarife Kanununun 5 inci maddesinin yedinci fıkrasına (75), göre bir yabancı topraktan geçmek suretiyle Türkiye'nin bir noktasından diğer bir noktasına gelen eşya; ile yabancı ülkelere çıkarıldıktan sonra gittiği ülkenin gümrüğünden çıkarılmayan veya geçici kabul usulüne tâbi tutulan yerli veya millileşmiş eşya, bir yıl içinde geri getirilmek kaydıyla, geçici çıkış rejiminden yararlandırılmıştır.

3- Onarılacak ve Boyanacak Eşya: Onarım veya boyanma için yurt dışına gönderilip tekrar ithal edilen eşyadan vergi aranmaması, 1499 sayılı 1.6.1929 günlü Tarife Kanununun 5 inci maddesinin dokuzuncu fıkrasıyla (76) kabul edilmiş ve ayrıca bu hususta niteliği değişmemek ve vergi ödenmesini gerektirir yeni bir aslî parça ilâve edilmemek şartları konulmuştur.

4- Taşıt, Hayvan ve Sergi Eşyası: Tarife Kanununun 5 inci maddesinin onüçüncü fıkrası (77), sergi, koşu, binek veya eşya taşımak amacıyla

-
- (74) Madde 4/4; ve işlemek için muvakkaten harice gidip gelen Türkiyeli sanatkâr, amele ve sairinin istimâllerine mahsus yatak ve yemek takımı gibi müstâmel eşya.
- (75) Madde 5/7: Türkiyenin bir noktasından bir ecebi toprağından geçmek şartıyla diğer noktasına gelen veyahut ecebi memleketlere çıkarıldıktan sonra gittiği memleketin gümrüğünden dışarı çıkmayarak veya muvakkat kabul usulüne tâbi tutulup mahiyeti asliyesi hiç değişmeksizin azamî bir sene zarfında tekrar ithal edilen yerli veya evvelce gümrük resmi istifa edilmiş ecebi eşyası.
- (76) Madde 5/9: Tamir veya boyanma için memleketten çıkarılıp tekrar ithal edilen eşya. Şu kadar ki bu eşyanın aslî mahiyetlerine ve tarifedeki müsemmalarına hâlel gelmemesi ve gümrük resmi tediyesine tabi tutulacak yeni kısmı asliye ilâve edilmemiş olması meşruttur. Yeni kısmı asliye ilâve olduğu taktirde bu aksandan resim alınır.
- (77) Madde 5/13: Teşhir veya koşu ve binek veya eşya nakletmek, için ecebi memleketlere gönderilip yine iade edilen Türkiye mahsulât, mamulât, hayvanat ve nakil vasıtaları.

yabancı ülkelere gönderilip tekrar geri getirilen yerli mahsul, mamûl, hayvan ve taşıtları, geçici çıkış rejiminden yararlandırmıştır.

C- 5383 Sayılı 2 Mayıs 1949 Günlü Gümrük Kanunu :

Gerek kesin ve gerekse geçici muafiyetlere, eskiden Tarife Kanunlarında yer verildiği halde bunların hepsi 5383 sayılı 2 Mayıs 1949 günlü Gümrük Kanununda bir araya toplanmıştır.

Bu bakımdan, geçici çıkış ve geri gelen eşya rejimiyle ilgili hükümler de mezkûr Gümrük Kanununda yer almıştır. Bunlardan, işçilik görmek üzere yabancı ülkelere gönderilen eşya ile bunun dışında kalıp tekrar yurda getirilen eşya, kanunun «Geri gelen eşya rejimi» bölümünde mütâa edilmiştir.

Bundan başka, sınır bölgesindeki topraklarını işlemek ve bu bölgelerdeki otlaklarda hayvanlarını otlatmak hakkı anlaşma ile tanınmış bulunanların, karşı taraf ülkesine götürüp getirdikleri, âlet taşıt, hayvan ve ürünlerin, geçici çıkış rejiminden faydalanacağına dair hükümlerin de kanunun «geri gelen eşya rejimi» bölümünde yer almış bulunduğu görülmektedir.

Her ne maksatla olursa olsun yabancı ülkelere çıkarıldıktan sonra aslî nitelikleri değişmeksizin geri getirilen ülke eşyasının, ayniyetleri Gümrük İdaresine ispat ve tevsik edilmek şartile vergiye tâbi tutulmayacağı kanunda açıkça belirtilmiştir.

Bahis konusu Gümrük Kanununun 21 ve 22 inci maddelerinde, hangi eşyaya geçici çıkış veya geri gelen eşya rejiminin uygulanacağını öngörüldüğü, aşağıda sırasıyla zikredilmiş ve bu arada gerekli şartların açıklanması yoluna gidilmiştir.

1- Yabancı Ülkelerden Transit Geçen Eşya: Gümrük Kanununun 21 inci maddesinin birinci fıkrasına (78) göre, yol ve coğrafya durumu yüzünden yabancı ülke toprağından geçmek suretiyle Türkiye'nin bir yerinden başka bir yerine transit gelen eşya, geçici çıkış rejiminden yararlandırılmış ve bu gibi eşyanın en geç altı ay içinde geri getirilmesi şartı konulmuştur.

2- Yabancı Ülkede Geçici Kabul Rejimine Tâbi Tutulan Eşya: Gittiği ülkenin gümrük sınırından dışarı çıkarılmıyarak veya burada geçici kabul ve muaflık rejimine tâbi tutularak çıkışından itibaren en geç iki yıl için-

(78) Madde 21/1: Yol ve coğrafya durumu sebebiyle, Türkiye'nin bir yerinden başka bir yerine sevk için yabancı topraktan transit geçirilerek en geç altı ay içinde geri getirilen eşya.

de geri getirilen eşyanın geçici çıkış muaflığından faydalanacağı mezkûr kanunun 21 inci maddesinin ikinci fıkrasında (79) zikredilmiştir.

3- Satılmadığından Dolayı İade Edilen Eşya: Bundan evvelki geçici çıkış şeklinin aksine gittiği ülkenin gümrük sınırından geçmiş olmasına rağmen satılmayan veya alıcısı tarafından iade edilen eşyanın, yine iki yıl içinde geri getirilmek kaydıyla, bu rejimden yararlanacağı Gümrük Kanununun 21 inci maddesinin üçüncü fıkrasıyla (80) kabul edilmiştir.

4- Temizlenecek veya Onarılacak Eşya: Gümrük Kanununun 21 inci maddesinin dördüncü fıkrasında (81), temizlenmek, boyanmak ve onarılacak gibi her hangi bir amaçla yurt dışına çıkarılıp niteliği değiştirecek aslı bir kısım ilâve edilmeksizin en geç bir yıl içinde geri getirilecek eşyanın geçici çıkış rejiminden faydalanacağı belirtilmiştir.

5- Anbalaj Maddeleri ve Liftler: Yerli ürünlerimizin çıkışında anbalaj olarak kullanıldıktan sonra dolu veya boş olarak en geç bir yıl içinde ülkemize geri getirilen kap, örtü ve sargılar ile göç eşyası naklinde kullanılmış bulunan liftler, mezkûr Kanunun 21 inci maddesinin beşinci fıkrasına (82) göre geçici muaflik rejiminden yararlandırılmıştır.

6- Dış gezilerde Kullanılan Taşıt ve Sair Eşya: Gümrük Kanununun 21 inci maddesinin altıncı fıkrasında (83), Türkiye'de oturan Türk ve yabancıların, dış gezilerde kullandıkları taşıt, hayvan, römork ve rulotlar ile

-
- (79) Madde 21/2: Gittiği memleketin gümrük sınırından dışarı çıkarılmayarak veya bu memlekette muvakkat kabul ve muaflik usulüne tâbi tutularak çıkışından itibaren en geç iki yıl içinde geri getirilen eşya.
- (80) Madde 21/3: Gittiği memleketin gümrük sınırından geçtikten sonra satılmamak veya alıcısı tarafından iade edilmek yüzünden en geç iki yıl içinde geri getirilen eşya.
- (81) Madde 21/4: Temizlenmek, boyanmak ve tamir edilmek gibi meksetle çıkarıldıktan sonra gümrük vergisi ödenmesini gerektirecek aslı bir kısım ilâve edilmeksizin en geç bir yıl içinde geri getirilen eşya (Aslı bir kısım ilâve edilmiş ise yalnız bu parçadan gümrük alınır).
- (82) Madde 21/5: Yerli mahsul ve mamullerin çıkışında anbalaj olarak kullanılıp en çok bir yıl içinde dolu veya boş olarak geri getirilen kaplar ve örtüler ve sargılar ile göç eşyası naklinde kullanılmış liftler.
- (83) Madde 21/6: Yabancı ülkelere seyahat eden Türkiye'de mukim Türk ve yabancıların Türkiye'den çıkışından itibaren en geç bir yıl içinde beraberlerinde veya kendilerinden en çok iki ay önce veya sonra geri getirilen her türlü taşıtları ve bunların yedek ve yenileme parçaları ile hayvanları ve bunların binek ve koşum takımları, römork ve rulotlar, seyahat esnasında kullanılmaya mahsus mutfak ve yatak eşyası ve kamping, av, kayak¹² ve sair spor alât ve takımları ve vasıtalara takılmış radyo cihazları (Motörlü taşıtların mütad depolarında artmış bulunan akaryakıt ve yağlardan vergi alınmaz).

kamping, av ve sair spor eşyasının geçici çıkış rejimine tâbi tutulacağı açıklanmıştır.

7- Yük ve Yolcu Taşıtları: Gümrük Kanununun 21 inci maddesinin yedinci fıkrasına (84) göre, yabancı ülkelere yük ve yolcu taşıyan taşıtlar ile hayvanlar, en geç altı ay içinde geri getirilmek kaydıyla geçici çıkış rejiminden yararlandırılmıştır.

8- Sınırdaki Oturanların Taşıtlar, Hayvan, Âlet ve Ürünleri: Sınır bölgesindeki topraklarını işlemek ve buradaki otlaklarda hayvanlarını otlatmak hakkı anlaşma ile tanınmış bulunanların karşı tarafa götürüp mevsim sonunda geri getirecekleri hayvan, ürün, âlet ve taşıtlar, mezkûr kanunun 22 inci maddesine (85) göre, geçici çıkış rejiminden yararlandırılmak suretiyle vergiden muaf tutulmuştur.

D- 1615 Sayılı 19 Temmuz 1972 Günlü Gümrük Kanunu:

Bundan evvelki Gümrük Kanununda olduğu gibi halen uygulanmakta bulunan 1615 sayılı 19 Temmuz 1972 günlü Gümrük Kanunu da, hem kesin ve hemde geçici muafiyetleri bünyesinde toplamış ve çıkışla ilgili geçici muafıklar bunlar arasında zikredilmiştir.

Ancak, 5383 sayılı 2 Mayıs 1949 günlü Gümrük Kanununda «geçici çıkış», çıkış rejimi bölümünde mütalâa edildiği halde yeni Gümrük Kanununda «geçici çıkış» ile «geri gelen eşya» bir bölümde toplanmış ve bu bölüm «Geçici çıkış ve geri gelen eşya» şeklinde ifade edilmiştir.

Geçici çıkış ile ilgili muafıklar halen uygulanmakta bulunan Gümrük Kanununda genişletilmiş ve günün ekonomik şartlarına cevap verebilecek şekilde yeni hükümler getirilmiştir.

Bahis konusu Gümrük Kanununun 131 ve 132 inci maddeleri, «geçici çıkış» ile «geri gelen eşya» rejimlerine ait hükümleri ihtiva etmekte olup bunların neler olduğunun, önemlerine göre, aşağıda açıklanmasına çalışılmıştır.

1- İşçilik Görecek Eşya: İşçilik görmek üzere geçici olarak yabancı ülkelere gönderilen eşya için 1615 sayılı 19 Temmuz 1972 günlü Gümrük Kanununun 132/2 inci (86) maddesiyle değişik bir esas getirilmiş ve ev-

(84) Madde 21/7: En geç altı ay içinde geri getirilen yük ve yolcu taşıtları ve hayvanlar.

(85) Madde 22/1: Türkiye'de okunanların sınırın öbür tarafına götürüp mevsim sonunda geri getirdikleri hayvan ve ürünleri ile taşıtları ve aletleri.

(86) 1615 sayılı 19.7.1972 günlü kanunun 132»2-a,b,c ve d fıkraları.

velce aslı bir kısım ilâve edilmediği takdirde uygulanan muafiyet yerine, maden cevherleri hariç, diğerlerinden çeşitli şekillerde vergi alınması yoluna gidilmiştir. Şöyleki:

a. Tekrar İthalinde Vergi Alınacak Eşya :

a. Temizlenmek, boyanmak, onarılmak ve tâdil olunmak; izabe, tasfiye ve elektrolize edilmek; başka her hangi bir ameliye görmek; veya aslı bir kısım veya cihaz ilâve edilmek üzere yabancı ülkelere çıkarıldıktan sonra ihracatçısı tarafından bir yıl içinde geri getirilen eşyanın, bünyesinde ve niteliğinde bir değişiklik olmamışsa, işçilik masrafları ile dönüş için ödenen navlun ve sigorta bedelleri esas alınarak, Gümrük Giriş Tarife Cetvelinde intibak ettiği pozisyondaki nisbet üzerinden vergi tahakkuk ettirilmesi gerekir.

b- Bahis konusu ameliyeler dolayısıyla eşyanın bünyesi ve niteliği değiştiği takdirde, ödeme mükellefiyetinin başladığı tarihteki normal fiyat tesbit edilmek suretiyle bunun Gümrük Giriş Tarife Cetvelindeki intibak ettiği tarife pozisyonu üzerinden vergiye tâbi tutulması lâzım gelir.

c- Yabancı ülkelere gönderilen bu gibi eşyanın, aslı bir kısım veya cihaz ilâve edilerek geri getirilmesi halinde, yapılan masraflar da gözönünde bulundurulmak suretile, ilâve edilen parça, kısım veya cihazlardan ayrıca intibak ettikleri Gümrük Giriş Tarife Cetvelindeki pozisyonlara göre vergi alınması icap eder.

b- Tekrar İthalde Vergi Alınmayacak Eşya :

a- İzabe yoluyla yabancı maddelerden temizlenmek veya elektrolize edilmek gibi amaçlarla geçici olarak yabancı ülkelere gönderilen maden cevherlerinden elde edilen ve milletlerarası teamüllere göre mamûl sayılmayıp imalâtta ilk madde olarak kullanılan külçe ve kütük halindeki saf gümüş, kurşun, demir, bakır ve sair madenlerin tekrar ithalinde vergi aranmaması kabul edilmiş ve fakat bu gibi ameliyelerin ülke içinde yapılmasının mümkün olmadığını Sanayi ve Teknoloji Bakanlığınca saptanması şartı konulmuştur.

b- Bunun gibi satış suretiyle kesin olarak ihraç edilen maden cevherlerinin satış anlaşmasına göre terkinde bulunan ve izabe sonunda iade edileceği kabul edilen külçe ve kütük halinde saf altın, plâtin ve gümüşten de vergi alınmayacağı uygun görülmüş ve bu gibi ihracatın Sanayi ve Teknoloji, Ticaret, Enerji ve Tabii Kaynaklar ve Gümrük ve Tekel Bakanlıklarınca müştereken denetleneceğine dair bir hüküm getirilmiştir.

Burada, izabe maksadiyle yabancı ülkelere gönderilen maden cevherleri için İhracat Rejimi Kararı hükümlerine göre Ticaret Bakanlığından geçici ihraç müsaadesi alınması gerektiğini de (87) belirtmek lâzımdır.

2- Anbalaj Maddeleri ve Liftler: Bundan evvelki Gümrük Kanununun 21 inci maddesinin beşinci fıkrasındaki (82) hükümden bir kaç kelime değişikliğiyle 1615 sayılı 19 Temmuz 1972 günlü Gümrük Kanununun 132/1-d fıkralarında da, anbalaj maddeleri ile liftlere yer verilmiş; ve yerli mahsul ve mamûllerin ihracında anbalâj olarak kullanıldıktan sonra bir yıl içinde dolu veya boş olarak geri getirilen her nevi kap, örtü ve sargılar ile göç eşyası naklinde kullanılan liflerin geçici çıkış rejiminden faydalanması öngörülmüştür.

3- Konsinyasyon Suretiyle Satış ve İade Edilen Eşya : Kesin olmayan bir satışa konu teşkil edip konsintasyon yoluyla gönderilen eşyanın, gittiği ülkenin sınırından geçtikten sonra satılmamak veya alıcısı tarafından iade olunmak yüzünden, iki yıl içinde geri getirilmesi halinde, geçici çıkış rejiminden yararlanacağı uygun görülmüş; ve 5383 sayılı 2 Mayıs 1949 günlü Gümrük Kanununun 21/3 üncü maddesindeki (80) hüküm, 1615 sayılı 19 Temmuz 1972 günlü Gümrük Kanununun 132/1-c fıkrasında «en geç» ibaresi kaldırılmak suretiyle aynen yer almıştır.

4- Gezi, Kamping ve Spor Eşyası: Yabancı ülkelere seyahat eden ülkemizde mukim Türk veya yabancıların, Türkiye'den Çıkışlarından itibaren en geç iki yıl içinde geri gelen her türlü taşıtları; bunların yedek ve yenileme parçaları; binek ve koşum takımlarıyla birlikte havyanları; römork ve rulotları; seyahat esnasında kullanmağa mahsus mutfak ve yatak eşyası; kamping, av, kayak ve sair spor âlet ve takımları; ve taşıtlara takılmış radyo, televizyon ve ses kayıt cihazları ile pkaplar, geçici çıkış rejimine tâbi tutulmuştur. Bundan evvelki 5383 sayılı 2 Mayıs 1949 günlü Gümrük Kanununun 21/6 inci maddesinde (83) hüküm, yukarıda görüldüğü üzere bir yıl yerine iki yıllık süre tanınmak «iki ay önce veya sonra» kaydı kaldırılmak ve taşıtlara takılan cihazlara radyodan başka televizyon ve ses kayıt cihazları ile pikâp ilâve edilmek suretiyle 1615 sayılı 19 Temmuz 1972 günlü Gümrük Kanununun 132/1-e fıkrasında yer almış ve eskiden olduğu gibi motörlü taşıtların depolarında bulunan akaryakıt ve yağlardan vergi alınmayacağına dair bir kayıt konulmuştur.

5- Yük ve Yolcu Taşıtları ile Hayvanlar: Türkiye'den yabancı ülkelere yük ve yolcu taşıyan taşıtlar ile hayvanların, en geç altı ay içinde geri ge-

(86) 1615 sayılı Gümrük Kanununun 132 inci maddesinin (2-d) fıkrası hükmünün uygulanmasına dair Yönetmelik.

tirilmesi kaydıyla geçici çıkış rejiminden yararlandırılması uygun bulunmuş; ve 5383 sayılı 2 Mayıs 1949 günlü Gümrük Kanununun 21/7 maddesindeki (84) hükme, 1615 sayılı 19 Temmuz 1972 günlü Gümrük Kanununun 132/1-g fıkrasında aynen yer verilmiştir.

6- Geçici Kabul ve Muaflık Eşyası: Bundan evvelki Gümrük Kanununun 21/2 inci maddesindeki (79) hüküm, halen uygulanmakta bulunan 1615 sayılı 19 Temmuz 1972 günlü Gümrük Kanununun 132/1-b fıkrasında yer almış; ve bu suretle yabancı ülkelere gönderilen eşyadan, gümrük sınırından dışarı çıkarılmayan veya bu ülkede geçici kabul veya muaflık rejimine tâbi tutulanların geçici çıkış rejiminden yararlanması uygun görülmüştür.

7- Yabancı Ülkeden Transit Geçen Eşya: Gerek yol ve gerekse coğrafya durumu sebebiyle Türkiye'nin bir yerinden başka bir yerine sevk için yabancı topraktan transit geçirilmesi zorunlu bulunan eşya, üç ay içinde geri getirilmek kaydıyla, geçici çıkış rejiminden yararlandırılmış; ve eski Gümrük Kanununun 21/1 inci maddesindeki (78) altı aylık süre yeni kanunda üç aya indirilmiştir.

8- Elçiliklerden Geri Getirilen Eşya: Halen uygulanmakta bulunan 1615 sayılı 19 Temmuz 1972 günlü Gümrük Kanununun 132/1-f fıkrasıyla (88) getirilen yeni bir hükümle, Türkiye Cumhuriyeti Elçilik ve Konsolosluklarından geri getirilen her türlü eşya, geçici çıkış rejiminden yararlandırılmış ve bu suretle vergiden muaf tutulmuştur.

9- Yabancı Ülkelere Götürülen Ev Eşyası: Sürekli veya geçici olarak yabancı ülkelere gidenlerin götürdükleri ev eşyasının, üç yıl içinde geri getirilmek ve çıkışında ayniyeti tesbit edilmiş olmak kaydıyla, geçici çıkış rejiminden faydalanması yeni Gümrük Kanununun 132/1-h fıkrasında (89) yer alan yeni bir hükümle uygun bulunmuştur.

(88) Madde 132/1-f: Türkiye Cumhuriyeti Elçilik ve Konsolosluklarından geri getirilen her türlü eşya.

(89) Madde 132/2-h: Sürekli veya geçici olarak yabancı memleketlere gidenlerin götürdükleri ev eşyası üç sene zarfında geri getirilmek ve çıkışında ayniyeti tespit edilmiş olmak kaydıyla.